

Prikazi, ocjene, osvrti

José Enrique Gargallo Gil – María Reína Bastardas (coord.)
Manual de lingüística románica
Editorial Ariel, S. A. Barcelona, 2007, str. 516

Kao što je poznato, početak proučavanja uporedne povijesti pojedinih jezičnih porodica u modernom smislu uglavnom se datira na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. Romanska filologija ima pri tom osobito povoljan položaj, jer je latinski dovoljno dokumentiran mnogo prije nego što se počeo transformirati u romanske jezike (što se ne može reći za mnoge druge »prajezike« čije se najstarije faze mogu samo donekle rekonstruirati polazeći od ne uvijek pouzdanih komparativnih zaključaka).

Priredivači ovog recentnog i natprosječno opsežnog jednosveščanog kompendija, namijenjenog u prvom redu čitateljima koji djeluju u Španjolskoj, Švicarskoj, Austriji, Francuskoj i Njemačkoj, angažirali su za ovaj megaprojekt 16 istaknutih stručnjaka (među kojima dominiraju mnoge istaknute osobnosti sa španjolskim državljanstvom). Kako su neke potpisale dva, a jedna čak tri poglavlja i s obzirom na to da su neka poglavlja potpisale dvije osobe, ne treba nas čuditi da knjiga sadrži 18 poglavlja (sva su na španjolskome).

Ovaj kompendij i još neki važni naslovi općeromanističkog značaja izlaze s razlogom na početku trećeg stoljeća znanstvene romanistike koja se u razdoblju 1988.–2009. može podičiti objavljivanjem dvaju nizova planetarnog ranga (*LRL* koji ima 12 svezaka s gotovo 10.000 stranica i *RSG* kojoj ovih dana izlazi posljednji, treći svezak koji završava sa – otprilike – 3208. stranicom). Osnovne podatke o njihovim svescima v. ovdje (pp. 19–21).

Skupina najuglednijih ljudi struke, od kojih su neki ujedno i glavni urednici najslavnijih romanističkih revija (to su G. Holtus, *Zeitschrift für Romanische Philologie*, sad u 124. godištu, i Martin–Dietrich Glessgen, *Revue de Linguistique Romane*, sad u 72. godištu), donijela je odluku da se, s posebnim obzirom za potrebe mladih romanista, ne samo hispanoromanskog ozemlja, objave analogni jednosveščani kompendiji koji će se razlikovati po ciljnim grupama. Zasad je poznato da je »geslo« ovoga: »*Fácil de manejar – fácil de entender*« s time da većina priloga ne bude prevedena na španjolski (za koji tip postoje dobri primjeri). Što se problematike tiče, najteži problemi koji nisu posve riješeni, ili su djelomice dosad bili zaobideni, povjereni su njemačko–hispanskom dvojcu H. Holtus – F. Sánchez Miret (oba su tzv. panromanisti). Sretan je slučaj htio da je salamanški profesor bio u doba izrade svojih dvaju priloga (pogl. 8 i 9) korisnik jedne višemjesečne stipendije Zaklade A. von Humboldt.¹ Svim dobima i profilima najbolje će se prilagoditi kompendij iz pera M. D. Glessgena² koji je, ako se dobro poznaje njegova struktura, zapravo i najduži, jer su bibliografski

1 V. recenziju njihove monografije u ovom svesku *Suvremene lingvistike*.

2 Usp. Glessgen, Martin–Dietrich (2007), *Linguistique romane. Domaines et méthodes en linguistique française et romane*, Paris, Armand Colin.

podaci skupno doneseni (str. 453–462) i popraćeni indeksima pojmova i imena. Toga nema u barcelonskom priručniku, zbog čega njegovi korisnici ne mogu brzo pronaći pojave u svezi s različitim kodifikacijama i multijezičnim kontekstima i konfliktima, dakle uočiti razliku između hegemonijskih mogućnosti jezičnih sustava čije su »krovne« funkcije barem djelomično genetski motivirane od onih koje to nisu nikad bile. Po mom mišljenju, kukanje da su tzv. panromanisti na žalost mnogo rjeđi nego su bili u doba A. Mussafia i W. Meyer Lübke-a nije teško protumačiti: novootkrivenih romanskih jezika u Europi nema, a posuđenice iz književnih romanskih jezika u »njihovim« dijalektima tretiraju se kao talijanizmi, hispanizmi itd., jer se nije shvatilo da su ti sustavi bili u početku latinski dijalekti koji su u toku stoljeća često postajali *middle* ili *high Romance languages*, a neki su se pretvorili u *low languages* i postali konačno »pravi« dijalekti nekog »jačeg« jezika (koji nije nužno morao biti romanski). Treba odati priznanje prof. A. M. Badii i Margaritu (str. 30, 42–43) što je jedini spomenuo moj relativistički model, kojim sam doveo do zadnjih konsekvencija model pok. njem. sociolingvista Heinza Klossa.

Ovaj se kompendij površinski artikulira, nakon uvodnog »Indice«, »Presentación« i »Anexos« (str. 5–21), u »Questiones preliminares«, poglavlja 1 i 2 (str. 25–43; 45–68) i četiri dijela: *Historia externa (De Roma a la Romania)*, str. 71–224; *Historia interna (Del latín a los actuales romances)*, str. 225–295; *Historia de la lingüística (siglos XIX y XX)*, str. 297–303; *Nuevos caminos de la lingüística románica*, str. 395–516. Po mom mišljenju svrhovitija bi bila četveročlana podjela u kojoj bi glavina teksta (nakon prvih dvaju poglavlja) bila podijeljena na tri dijela: II, pogl. 15–18. Time bi nastao vidan rez između poglavlja 12. »Las disciplinas tradicionales (II). Dialectología y geolingüística« prof. Pilar García Mouton (str. 319–350) i poglavlja 13 »Otras orientaciones de la lingüística románica a lo largo del siglo XX« (str. 351–373), iz pera Andréa Thibaulta. Poglavlje 14: »Martín-D. Glessgen – Marco Giolitto, »Los vectores de la romanística a través del tiempo« (str. 375–393) bilo bi time na najpovoljnijem logističkom mjestu za upute mladim kadrovima koji se kane otisnuti na uzburkano more kamo ih zovu najprogresivnije studije četiriju romanista, iz Austrije odnosno Španjolske (15. Miguel Metzeltin, »Tipología, partición de la Romania y tipos romances«, str. 397–426; 16. Dan Munteanu Colan, »Lenguas criollas de base románica«, str. 427–451; 17. Antonio Torres Torres, »Otros casos de mixtura (romance / no romance)«, str. 453–476 i 18. Francisco Fernández Rei, »Plurilingüismo y contacto de lenguas en la Romania europea«, str. 477–516).

Uvodna su dva poglavlja već jednom tiskana, i to prvo (A. M. Badia i Margarit na katalonskome u reviji *Estudis Romànics*, XXII, 2000, str. 7–22 (sad se zove »Génesis de la Romania y genio de la romanística«, str. 25–43, s posvetom »A los romanistas de las nuevas generaciones« i dvoznačnim poklikom »*Eppur si muove!*«), dok je drugo u stvari skraćeno izdanje knjižice Johannesesa Kramera *Die Sprachbezeichnungen LATINUS und ROMANUS im Lateinischen und Romanischen*, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 1998, str. 124. Ovdje je na španjolskome »ROMA, ROMANIA. LATINUS, ROMANUS, ROMANICUS«, str. 45–68. Tradicionalniji dio knjige, u kome se po modernosti ističu poglavlja 5 i 6 a po konciznosti 8–10, obrađuje ove teme: 3. Pere J. Quetglas, »El punto de partida. Lengua latina y 'latín vulgar'«, str. 71–80, Ana Cano, »Del latín

vulgar a los primeros romances. Aparición del romance en la escritura», str. 81–119; 5. Mercedes Brea, »Las lenguas románicas en la Edad Media«, str. 121–145; 6. Miguel Metzeltin, »Del Renacimiento a la actualidad (1). Procesos de codificación de las lenguas románicas«, str. 147–197; 7. André Thibault y Antonio Torres Torres, »Del Renacimiento a la actualidad (II). Expansión románica en ultramar«, str. 199–224; 8. Fernando Sánchez Miret, »Fonética histórica«, str. 227–250; 9. Isti, »Morfosintaxis histórica«, str. 251–274; 10. Germà Colón Doménech, »Léxico«, str. 275–295; 11. Ignasi Xavier Adiego, »Las disciplinas tradicionales (1). Del comparatismo a la neogramática«, str. 299–317.

Prelazim sada na neke sitnije grješke i previde.

Čitatelji bi rado vidjeli ne samo popis zemljovida i tzv. figura, nego i Indeks stvari i autora zbog čega će oni koji na primjer nisu upoznati sa svim pojednostima u stvaranju francuskih kolonija u Americi ostati prikraćeni npr. za podatak da je arhipelag Saint–Pierre–et–Miquelon konačno od 1814. postao DOM, tj. francuski prekomorski departman pred istočnom obalom Kanade. O tome im uput na: Thibault, André (2003) na str. 224, ne može mnogo pomoći, jer se o tom malom teritoriju (svega 242 km² s oko 5.000 doseljenih stanovnika) ne može naći ništa na str. 214–215.

Jedino poglavlje koje se u cjelini bavi kodifikacijom (pri čemu nije jasno obilježena semantička razlika s pojmom *standardizacija*) doživjelo je jednu značajnu inovaciju: M. Metzeltin (Beč), inače autor dosad najbolje monografije o romanskim standardnim jezicima (Oviedo/Uviéu, 1994), opskrbio je pogl. 6 sa 17 selektivnih bibliografija (tj. s po jednom bibliografijom za svaki odjeljak) s time da mu je 17. bibliografija ekstremno kratka (12 redaka za tri varijeteta čija je dosadašnja izgrađenost vrlo upitna, tj. za arumunjski, milanski i franko-provansalski). On takvu artikulaciju zove *Bibliografía distribuida por apartados* (v. str. 8, zadnji redak pogl. 6).

Iako su dosta prije ovog kompendija objavljena dva »grozda« članaka (engl. *critical clusters*) o situaciji u romanskoj dijakronoj lingvistici, od kojih svaki sadrži dvanaestak studija na engleskom odnosno na španjolskom jeziku s »podsvjesnim« naslovom »*The Death of a Discipline?*« pod vodstvom Stevena N. Dworkina (University of Michigan) u polugodišnjaku *La Corónica*, 31: 2, Spring 2003, str. 1–134; 34: 1, Fall 2005, str. 125–252 (od kojih je prvi recenziran od Fernanda Sáncheza Mireta u *ZRPh*, 124, 2008, str. 725–733), barcelonski kompendij ne spominje nijedan od tih radova, dok je treći kompendij (G. Holtus – F. Sánchez Miret, 2008) vrlo opširno i, koliko mi se čini, objektivno izvjestio o gotovo svim tim radovima, osobito o onima iz prvog »grozda«, što se može brzo provjeriti uvidom u *Indices* tog problemski svjesnijeg kompendija. Mislim da to nije slučajno urađeno, jer se gotovo svi pisci triju kompendija poznaju i vjerojatno su se unaprijed dogovorili o bitnim crtama profila tih kompendija i njihove zahtjevnosti. U spomenutom slučaju »unos« tolikih novih materijala (koji još nisu usuglašeni) ne bi koristio proklamiranom sloganu »*fácil de entender*«.

Dodajmo na koncu da su errata svedena na nekoliko lapsusa. Jedini ozbiljniji tiče se kratice *Is* »*istrorromanés*« (v. zemljovid na str. 499) jer se istroromanski nije nikad govorio na o. Lošinj (koji nije dio Istre).

Žarko Muljačić